

FORMA JURIDICO-CIVILĂ A REALIZĂRII HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI, CA FORMĂ DE REALIZARE A DREPTULUI

Alexandru Cuznețov
doctor în drept, conferențiar
universitar, formator INJ

Maria Cozma
magistru în drept, absolvent INJ,
candidat la funcția de judecător

Pe lângă scopurile de asigurare și de ocrotire a raporturilor juridice materiale ce stau în fața dreptului procesual-civil, nu mai puțin important este scopul pozitiv - stimularea dezvoltării comportamentului legal al subiecților¹. Valoarea autonomă a acestei probleme se identifică prin faptul că la baza acțiunii dreptului, inclusiv celei confirmate de instanța de judecată, se află prezumția realizării benevole. Din această cauză, este importantă studierea și cunoașterea formelor legale ale comportamentului subiecților.

O altă problemă ce apare în procesul realizării hotărârilor reprezintă forma material-juridică a înfăptuirii indicațiilor instanței de judecată. De regulă, raporturile material-juridice se formează la executarea benevolă a hotărârii privind adjudecarea, nemijlocit până la intentarea procedurii de executare.

Premisele dezvoltării raporturilor material-juridice sunt hotărârile instanței de judecată și exprimarea voinței subiectului de a le executa benevol. În aceste situații, relațiile se construiesc în baza și cu evidența drepturilor subiective și a obligațiilor confirmate de instanța de judecată. Dar, în comparație cu raporturile procesuale ce apar la executarea silită a hotărârilor, executarea obligațiilor are loc în afara formei procesuale, de regulă, de însăși persoana co-interesată și în afara controlului nemijlocit din partea instanței de judecată și a persoanelor cu funcție de răspundere.

Măsura ce stimulează nemijlocit debitorul la executarea benevolă a hotărârilor se manifestă prin avertizarea despre faptul că, la epuizarea termenului oferit pentru executarea benevolă, va avea loc executarea silită a hotărârii, în pofida voinței subiectului. În acest caz, executarea silită servește ca o sancțiune², aplicată subiectului care se eschivează de la comportamentul legal.

La executarea benevolă a hotărârii participă, de regulă, doi subiecți principali: creditorul și debitorul, unde debitorul este persoana obligată să săvârșească acțiuni concrete la realizarea cerințelor înaintate de creditor. Acțiunea activă a subiectului, fiind recunoscut ca obligat în baza hotărârii instanței de judecată, se remarcă drept fiind forma de bază și independentă a comportamentului la executarea benevolă a hotărârii. Săvârșirea acțiunilor active de către debitor este prestabilită de către hotărârea ce stabilește raporturi juridice concrete, unde una dintre părți are dreptul, iar alta – obligația. Unul din semnele care deosebesc comportamentul subiecților la executarea hotărârii instanței de judecată privind adjudecarea reprezintă existența obiectului material, asupra căruia este îndreptată activitatea lor. Săvârșind acțiuni prevăzute de hotărâre (transmiterea bunului, banilor, efectuarea reparației etc.), debitorul, prin aceasta, încetează raporturile juridice cu creditorul. De aici rezultă că acțiunile debitorului, săvârșite pentru atingerea scopului material-juridic, specificate în hotărârea instanței de judecată, înseamnă încetarea raporturilor juridice, în sensul realizării hotărârii privind adjudecarea. Altfel, realizarea de către debitor a obligațiilor este, de regulă, egală cu realizarea hotărârii privind adjudecarea. Din acest moment, creditorul este lipsit de posibilitatea de a aplica o asemenea sancțiune, cum ar fi mijlocul procesual forțat privind executarea și asigurarea intereselor persoanei interesate³.

Excepție de la această regulă reprezintă hotărârea privind adjudecarea, ce interzice anumite acțiuni, atunci când debitorul este obligat să se abțină de la săvârșirea lor⁴. Cu toate că aceste hotărâri, după obiectul lor, se referă la categoria hotărârilor privind adjudecarea, ele sunt executate de către debitor nu prin intermediul acțiunilor pozitive, ci prin

intermediul executării pasive a obligațiilor, adică prin intermediul inacțiunii (abținerea de la acțiuni). De aceea, în cazul examinat, nu este posibilă executarea silită a hotărârii, dar, lipsa acestei posibilități nu înseamnă că nu există alte măsuri de acționare asupra comportamentului debitorului la executarea acestor hotărâri. În cazul dat, se iscă o întrebare serioasă privind formarea motivelor legale ale comportamentului și, de asemenea, privind acțiunea factorilor sociali, cum ar fi existența unor păreri ale societății civile privind problema dată, eficacitatea controlului societății asupra executării hotărârii instanței de judecată, în special din partea aceluia grup social ale cărui valori individul le recunoaște și o împărtășește ca fiind personale etc.⁵

La examinarea problematicii privind executarea hotărârii, nu putem să nu atragem atenția la poziția profesorului M. G. Avdiuk, care consideră că este posibilă nu doar executarea hotărârilor privind adjudecarea, ci și hotărârea privind recunoașterea. Înaintând acest concept, M. G. Avdiuk pornește de la faptul că în toate cazurile părțile acționează conform prevederilor juridice, confirmate de către instanța de judecată, în scopul consolidării legalității și ordinii de drept⁶. Dar, această concepție are puncte slabe, și anume: autorul nu a făcut deosebirea clară între executarea silită, ca o modalitate a hotărârii instanței de judecată privind adjudecarea, și executarea, ca o categorie a comportamentului, cu toate că, din cele remarcate, se conchide că este vorba despre executare, și nu despre executarea silită a hotărârii.

Din cele relatate, se detașează executarea silită, ca fiind activitatea instanței de judecată și a executorului judecătoresc, a altor organe, privind adjudecarea, în pofida voinței debitorului, iar executarea benevolă se examinează ca una dintre formele comportamentului legal.

Una dintre cele mai complicate probleme privind realizarea hotărârilor instanței de judecată reprezintă realizarea hotărârilor privind recunoașterea. Aceasta se explică prin faptul că instanțele de judecată în asemenea hotărâri nu rezolvă problema privind pretențiile reclamantului față de pârât (creditorul către debitor). De aceea, la prima vedere, nu apare problema privind executarea obligațiilor. Atunci, cum poate fi realizat dreptul confirmat de instanța de judecată?

Din momentul emiterii hotărârii privind recunoașterea, se înlătură incertitudinea în prevederile juridice ale părților și ele devin subiecții realizării hotărârii privind recunoașterea. De exemplu, hotărârile pozitive privind recunoașterea concretizează

împuternicirea fostului creditor. Acestor împuterniciri întotdeauna le corespunde obligația subiectului corespunzător (deși ea se deosebește de obligațiile confirmate prin hotărârile ce țin de adjudecare), deoarece prin hotărârea pozitivă privind recunoașterea se confirmă apartenența dreptului creditorului nu în general, ci numai în relațiile cu subiecții concreți. De asemenea, și hotărârile negative privind recunoașterea se confirmă nu prin lipsa raporturilor juridice în general, ci prin lipsa lor între persoanele date.

Dreptul, obligațiile a căror existență sau lipsă se confirmă de instanța de judecată, se realizează, de regulă, prin intermediul comportamentului pasiv al subiectului, care a participat pe caz, în calitate de debitor. La realizarea hotărârilor privind recunoașterea nu sunt necesare anumite acțiuni din partea lui, ci se cere ca el să-și manifeste voința activ, tot așa cum și la executarea hotărârilor privind adjudecarea. Obligația de a respecta dreptul, confirmat prin hotărârile de recunoaștere, evidențiază unul dintre elementele legăturilor juridice ale subiecților participanți pe caz, asupra cărora se răsfrânge puterea legală a hotărârilor instanței de judecată⁷.

În comparație cu obligațiile de a săvârși unele acțiuni, la realizarea hotărârilor privind recunoașterea, obligația se identifică în formă de abținere de la ea, iar aceasta nu reprezintă o formă identică a comportamentului, deoarece inacțiunea joacă un rol de subordonare față de acțiune. Abținerea de la acțiuni sau comportamentul negativ la realizarea hotărârilor privind recunoașterea, reprezintă în sine nu o completare sau urmare a îndeplinirii funcției active de către persoana obligată, ci o formă independentă și de bază a comportamentului.

Hotărârile pozitive privind recunoașterea se realizează, în primul rând, în limitele raporturilor materiale concrete, unde, pe de o parte, este statul, confirmat de instanța de judecată, iar pe de altă parte – obligația de a respecta, de a nu încălca acest drept. Concluzia dată este bazată pe faptul că instanța de judecată examinează în toate cazurile raporturile juridice concrete, în care dreptului personificat i se opune obligația personificată. Considerând că hotărârile pozitive privind recunoașterea confirmă doar dreptul persoanei, fără obligații corespunzătoare, concluzionăm că hotărârea privind recunoașterea se realizează în afara limitelor raporturilor materiale concrete, unde împuternicirile subiectului se contrapun obligației unui cerc nedeterminat de persoane⁸.

Un interes aparte reprezintă problema privind sancțiunile în cazul neabținerii de la acțiuni a per-

soanei obligate, deci atunci când are loc nerealizarea acestui aspect al hotărârii. Tradițional, sub noțiunea de drept subiectiv se înțelege posibilitatea comportamentului concret, asigurat de către stat persoanei, și posibilitatea de a cere un comportament adecvat de la persoana obligată. Dar, analiza raporturilor juridice ce se nasc la realizarea hotărârilor privind recunoașterea denotă că dreptului subiectiv, confirmat de instanța de judecată, nu i se asigură direct posibilitatea executării lui silite. Asemenea situație nu este întâmplătoare, specificul acestei probleme constă în aspectele axeologice ale acțiunii dreptului, care în societate este îndreptată, în primul rând, spre reglementarea pozitivă, chemată să asigure organizarea relațiilor sociale. Impunerea statală, în cazul dat, a încetat a mai fi unul dintre „motoarele” reglementării juridice. Mijloacele cu un caracter silit se aplică la realizarea hotărârilor privind recunoașterea dreptului într-o calitate secundară. În general, acest aspect al hotărârilor este chemat să reglementeze dreptul și obligațiile participanților la raporturile juridice, să confirme apartenența dreptului sau a obligațiilor, conținutul lor, volumul.

Un mijloc foarte interesant de asigurare a realizării hotărârii privind recunoașterea este posibilitatea, prezentată de către drept, în cazul încălcării obligației privind abținerea de la acțiuni, de a înainta o cerere de chemare în judecată privind adjudecarea. În același timp, raporturile juridice, confirmate de instanța de judecată, sunt acceptate de instanță în procesul adjudecării în forma cum au fost stabilite de procedura premergătoare privind recunoașterea⁹. În cazul satisfacerii pretenției privind adjudecarea, se deschide posibilitatea executării silite, fără să se țină cont de voința persoanei obligate. Un asemenea mijloc de apărare se remarcă ca unul dintre stimulatorii impunerii dreptului asupra formării comportamentului tip al indivizilor, participanți la caz, și, în primul rând, al persoanei obligate.

Într-un fel, schema prezentată pare a fi corectă, atunci când are loc realizarea hotărârilor privind recunoașterea și, în acest caz, este vorba despre formarea comportamentului legal. Dar ca persoană obligată la realizarea unor asemenea hotărâri pot fi nu doar indivizi, ci și persoana juridică, organizațiile obștești.

În asemenea situații, atunci când subiectul obligației este o persoană juridică, noțiunea de „respectare” nu deschide până la sfârșit conținutul procesului de realizare a hotărârilor privind recunoașterea. De regulă, cu asemenea hotărâri asupra persoanei juridice se stabilesc obligații pentru perfectarea și înregistrarea dreptului, confirmat de instanță. În asemenea cazuri, pentru obținerea scopului constat în hotărârea instanței de judecată, în sensul realizării hotărârii, este necesar, de asemenea, și actul organului de stat care efectuează înregistrarea sau îndeplinește alte activități de realizare, confirmate de instanță, cu drepturi și interese ocrotite de lege. În acest caz, scopul se obține la existența componentei faptice: hotărârea instanței de judecată și actul organului de stat. Ultimul reprezintă mijlocul realizării hotărârilor instanței de judecată.

Bibliografie

- ¹ Алексеев С.С., *Социальная ценность права в советском обществе*. Москва, 1971, с. 52
- ² Алексеев С.С., *Общая теория права*, Изд. «Юрид.Литература». Москва, 1981, т. 1, с. 272, 273
- ³ Завадская Л.Н., *Реализация судебных решений*, Москва: Изд.Наука, 1982, с. 55.
- ⁴ Гурвич М.А., *Решение советского суда в исковом производстве*, Москва, 1955, с. 52.
- ⁵ Казимирчук В.П., *Социальное действие права в условиях развитого социализма*, Москва, 1977, с. 17; în: Решетов Ю.С., *Реализация норм советского права*, «Изд.Казанского Универ.»., Казань, 1989, с. 48.
- ⁶ Авдюков М.Г., *Судебное решение*, Москва, 1959, с. 177.
- ⁷ Завадская Л.Н., *Указ.соч.*, с. 58
- ⁸ Ibidem, p. 59
- ⁹ Гордон В.М., *Иски о признании*, Ярославль, 1906, с. 181